

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี
เชิงพุทธบูรณาการ
Guidelines for the Administration of Sangha Affairs based on
the Buddhist Integration of Sangha Administrators in
Nonthaburi Province

พระมหาจรรย์ ภูริโกวิโท
Phramaha Jaran Bhurikovido^๑

Received: February 19, 2020 Revised: May 20, 2020
Accepted: May 22, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ โดยศึกษาจากขอบเขตด้านเนื้อหา ด้านพื้นที่ ด้านระยะเวลา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลจากการศึกษาพบว่า ๑) ด้านการปกครอง ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ มีหลักอภิธานิยธรรมเข้ามาบูรณาการ ๒) ด้านการศาสนศึกษา จัดการศึกษา พระปริยัติธรรมให้กับพระภิกษุสามเณร มีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ ๓) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเยาวชน มีหลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกาศพระพุทธศาสนา มีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ ๕) ด้านการสาธารณูปการ พัฒนาบูรณะวัด มีหลักพรหมวิหารและหลักภavanaเข้ามาบูรณาการ ๖) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ช่วยเหลือสังคมทางจิตใจและวัตถุ มีหลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ

คำสำคัญ : แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี,
เชิงพุทธบูรณาการ

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Email: jaran_october@hotmail.com โทร. ๐๘๗-๕๑๖-๙๖๑๕

Abstract

The research article entitled “Guidelines for the Administration of Sangha Affairs based on the Buddhist Integration of Sangha Administrators in Nonthaburi Province” consisted of three objectives, namely: 1) to study the conditions of the administration of Sangha affairs of Sangha administrators in Nonthaburi province, 2) to study the Buddhist doctrines promoting the administration of Sangha affairs, and 3) to present guidelines for the administration of Sangha Affairs based on the Buddhist integration of Sangha administrators in Nonthaburi province. This is a qualitative research by studying the scope of content, area, duration, and key informants. From the study, it was found that there are six guidelines for the administration of Sangha Affairs based on the Buddhist integration of Sangha administrators in Nonthaburi province as follows: 1) Governance by integrating *Aparihāṇiyadhamma* (Conditions of Welfare) for the prosperity of the Sangha by adhering to the *Dhamma Vinaya*, laws, regulations, and orders; 2) Religious education by integrating *Trisikkhā* (the Threefold training) for the arrangement of *Pariyatti-Dhamma* education for monks and novices; 3) Education welfare by integrating *Saṅghavatthu* (Bases of social solidarity) for the arrangement of education which focuses on cultivating morality and ethics for children and youth; 4) Propagation of Buddhism by integrating the Buddhist teaching methods; 5) Monastic Compound Construction by integrating *Brahmavihāra* (the Four noble sentiments) and *Bhāvanā* (mental development) for the implementation of temple development; and 6) Public welfare by integrating *Sāraṇīyadhamma* (States of conciliation) for the operations in helping society, both mentally and materialistically in various forms.

Keywords: Guidelines for the administration of Sangha affairs,
Sangha Administrators in Nonthaburi province,
Based on the Buddhist integration

๑. บทนำ

การปกครองคณะสงฆ์เป็นการทำหน้าที่ของพระภิกษุทุกรูปที่อยู่ร่วมกันในอารามนั้น มีสิทธิเท่าเทียมกันในการช่วยเหลือทำหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ การประพฤติปฏิบัติของภิกษุแต่ละรูปก็ให้เป็นไปตามหลักพระธรรมวินัยให้ถูกต้องตามพุทธบัญญัติ โดยภาพรวมแล้วสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงดำเนินการปกครองด้วยวิธีการคัดเลือกกัลลกรอง บุคลากรมาบวชในพระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นฐานรองรับและทรงวางแนววิถีในการบริหารจัดการตามแนวพระพุทธศาสนาว่า พุทธวิธีการบริหารควรยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นสำคัญ โดยผู้บริหารเองจะต้องประพฤติธรรมและใช้ธรรมเป็นหลักในการบริหารและต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งโดยพึงสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “การเป็นผู้หน้านั้น จะต้องเป็นผู้ทำให้รู้จักประโยชน์ ให้พินิจพิจารณาให้มากและทำตนเป็นที่เคารพน่าเลื่อมใส”^๒ ดังนั้นเมื่อก้าวถึงการปกครองคณะสงฆ์หรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จึงต้องยึดถือมั่นในพระธรรมวินัยเป็นหลัก เพราะพระธรรมวินัยเป็นทั้งโครงสร้างเป็นหัวจักรใหญ่ และเป็นการจัดสภาพสังคมสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อยเป็นการพัฒนาบุคลากรในสังคมด้วยทุกคน จะรู้จักหน้าที่ของตนเอง^๓

การบริหารงานของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรีนั้น โดยภาพรวมแล้วจะอยู่ภายใต้การปกครองพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ กำหนดให้มีมหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธานกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยและแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^๔ รวมทั้งธรรมและวินัยที่ได้บัญญัติขึ้น โดยทางคณะสงฆ์นั้นได้ยึดการบริหารงานทางพระศาสนาทั้ง ๖ ด้านคือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์^๕ ในแต่ละด้านนั้นก็มีปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานอยู่บ้าง เช่น ด้านการปกครอง บุคลากร ทางด้านการบริหารนี้ยังไม่เพียงพอขาดประสิทธิภาพอยู่ การเงินงบประมาณ วัดบางวัดนั้นภาครัฐไม่เห็นความสำคัญที่จะต้องสนับสนุนจนเป็นสาเหตุทำให้วัดนั้นหารายได้ทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอด จนทำให้การบริหารยังไม่มีแบบแผนมากนัก การศาสนศึกษา ระบบการศึกษาของ

^๒ พ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๑๙/๓๘๙.

^๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒.

^๔ คุรยละเอียดใน พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน), **ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗๖-๗๗.

^๕ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, **กฎหมายเถรสมาคม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

วัดและของคณะสงฆ์โดยรวมยังขาดการบริหารจัดการที่ดีและไม่เป็นระบบ ไม่ควรยกภาระหน้าที่ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจัดระบบการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ ยังไม่มีบุคลากรที่มีคุณภาพมาบริหารการศึกษาและใช้เป็นทุนทางด้านการศึกษา รวมทั้งการเรียนการสอนยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน การเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ไม่มีการวิจัยประเมินผลในการเผยแพร่ธรรมเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาหลักพุทธธรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การสาธารณูปการ ขาดการส่งเสริมให้มีการทำแผนที่วัด ความสกปรกไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในการดูแลสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ ยังไม่เป็นแกนนำประชาชนในการสร้างสาธารณประโยชน์ให้แก่ชุมชน ยังขาดการวางแผนการทำงานในด้านนี้อยู่

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการว่าพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรีนั้น ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระธรรมวินัย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และระเบียบข้อบังคับ กฎมหาเถรสมาคมอย่างไรบ้าง เพราะว่าการบริหารนี้ยังมีส่วนที่จะต้องส่งเสริมหรือสนับสนุน เพื่อพัฒนาให้เป็นการบริหารทางคณะสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีหลักพุทธธรรมเข้ามาช่วยในการบริหารกิจการคณะสงฆ์บวกกับการบริหารงานของคณะสงฆ์ที่มีอยู่เดิม จนทำให้เกิดเป็นแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชฎินิพนธ์เรื่อง “แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี ๓ ข้อ คือ

๑. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี
๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ
๓. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย/ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ” นี้ งานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการศึกษาแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้สัมภาษณ์ (Key informant) เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยมีขอบเขตของการวิจัยคือ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ขอบเขตด้านพื้นที่และขอบเขตด้านระยะเวลา ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนในการศึกษาคือ

๑. การวิจัยเอกสาร ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร การจัดการ การปกครอง การปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตรวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ และจากคัมภีร์พระไตรปิฎกรวมทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา โดยศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี คือ ค้นคว้าเอกสารเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการและวิเคราะห์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ วิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการและสัมภาษณ์พระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

๒. ภาคสนาม เป็นการสัมภาษณ์เจ้าคณะปกครองในจังหวัดนนทบุรี มีเจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เพื่อที่จะได้นำหลักธรรมนั้นๆ มาเป็นแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ ทั้งหมดจำนวน ๑๗ รูป โดยมีแนวทางการศึกษาคือ ยกเว้นแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการและนำเสนอแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี และแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

๒. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นพระสังฆาธิการในเขตจังหวัดนนทบุรีจำนวน ๑๗ รูป โดยมีการศึกษาแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้สัมภาษณ์ (Key informant) เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่การศึกษาวิจัย ได้แก่ จังหวัดนนทบุรีประกอบด้วยเขตการปกครองคณะสงฆ์จำนวน ๖ อำเภอ คือ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ อำเภอไทรน้อย

๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม จนถึงเดือนธันวาคม ๒๕๖๑

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ต่อวัตถุประสงค์ดังนี้

๑. สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี

สภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีนั้น ได้แบ่งลักษณะของการบริหารทั้ง ๖ ด้านได้แก่ (๑) ด้านการปกครอง^๖ เจ้าคณะพระสังฆาธิการมีประสบการณ์ในการทำงานสูง เจ้าคณะพระสังฆาธิการมีความยุติธรรม มีการอดทนจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการในการดำเนินงาน การติดต่อสื่อสารมีความทันสมัยและรวดเร็ว มีการวางรากฐานระบบการบริหารที่ชัดเจน (๒) ด้านการศาสนศึกษา^๗ เป็นการจัดการศึกษาที่พัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการศึกษาที่ต้องสร้างสังคมฐานความรู้ สังคมแห่งการเรียนรู้ มนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาทุกส่วนของประเทศ รวมทั้งเศรษฐกิจฐานความรู้ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ให้เท่าทันต่อสภาพปัจจุบันและสามารถที่จะนำความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนานั้นมาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ให้คนสมัยปัจจุบันนี้ได้ (๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์^๘ เป็นประโยชน์ในการบริหารจะขึ้นอยู่กับตัวของผู้เรียนเองคือ ให้ผู้เรียนนั้นเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ สร้างผู้เฒ่าหรือบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทำการศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^๙ จะมีพระมหาภคัษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ มีกฎหมายคณะสงฆ์และนโยบายรัฐเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีศาสนสถาน มีสำนักงานพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวัดกระจายอยู่เต็มพื้นที่มีเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการทำนุบำรุงส่งเสริมกิจกรรมพระพุทธศาสนา (๕) ด้านการสาธารณูปการ^{๑๐} เจ้าคณะผู้ปกครองจำต้องให้มีการดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการของวัดเพื่อให้วัดนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้านและมีสภาพเป็นวัดในพระพุทธศาสนา โดยเน้นที่ประโยชน์ในการใช้งาน

^๖ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหพิมพ์กรรม จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๗๘.

^๗ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทิศทางการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

^๘ ดุราลัยเอียดใน ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง, “หลักการบริหารงานในวัด”, ในอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓, รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ, (ปฐมธานี: บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๓.

^๙ พระครูสุทธกิจโกศล (สมภพ สุวโจ), “รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖.

^{๑๐} พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโณ), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔๑.

เป็นหลัก (๖) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์^{๑๑} เป็นการอบรมผู้คนในการพัฒนาจิตใจให้เป็นคนดี มีวินัยและคุณธรรม เสริมสร้างสถาบันครอบครัวให้มีความมั่นคงและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนตลอดจนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม อย่างเช่น ปัญหาด้านการปกครอง การบริหารงานในแต่ละวัดนั้นยังไม่เด่นชัด ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ขาดผู้ชำนาญการในการติดตามผลงานของพระสังฆาธิการ ด้านการศาสนศึกษา ขาดงบประมาณในการสนับสนุน การบริหารจัดการยังไม่เป็นระบบ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ครูผู้สอนไม่ตรงสาขาวิชา ขาดงบประมาณในการบริหาร การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดบุคลากรในการเผยแผ่ ไม่มีกลยุทธ์ในการสื่อสารธรรม ด้านการสาธารณูปการ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการวางแผนพัฒนา ปรับปรุงรวมทั้งงบประมาณในการดูแล ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ขาดการวางแผนและการกระจายงาน ไม่มีการกิจกรรมส่งเสริมการสาธารณสุขสงเคราะห์ให้แก่ชุมชนรวมทั้งกำลังทุนในการสนับสนุน

๒. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีนั้น อาจจะไม่ทำงานไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ไม่รัดกุมรอบครอบ ปฏิบัติหน้าที่หย่อนยาน ไม่บำรุงรักษาวัด ไม่จัดกิจการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี ไม่ดำเนินการให้สอดคล้องกับสมณวิสัยและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยตามกฎระเบียบ เช่น การปกครอง ยังขาดการบริหารงานอย่างเป็นระบบและมีการพัฒนาไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง การศาสนศึกษา ยังขาดการบริหารที่ดีและไม่เป็นระบบ การศึกษาสงเคราะห์ ขาดรูปแบบการให้การสงเคราะห์ที่ดีและไม่เป็นระบบ การเผยแผ่ ขาดการปรับปรุงให้สอดคล้องกับยุคสมัย การสาธารณูปการ ขาดระบบแบบแผนที่ชัดเจนในการบริหารงานที่แน่ชัด การสาธารณสุขสงเคราะห์ ยังขาดการบริหาร การวางแผนที่ดีและเหมาะสมในการทำงาน เมื่อเผชิญกับปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำหลักพุทธธรรมมาช่วยส่งเสริมในการบริหารงานทางด้านนี้

พบว่าหลักพุทธธรรมที่ช่วยส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีนั้น สามารถนำมาปรับใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้แก่ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านการปกครองคือ อปรีหานิยธรรม^{๑๒} หมายถึง ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมเป็นที่เจริญอย่างเดียว มีองค์ประกอบอยู่ ๗ คือ (๑) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ (๒) พร้อมเพรียงกันประชุมและเลิกประชุม (๓) ไม่บัญญัติสิ่งทีพระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้างสิ่งที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้ (๔) ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือ

^{๑๑} คุรยละเอียดใน สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๕๙.

^{๑๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๖/๘๒-๘๓.

ท่านเหล่านั้น (๕) ไม่รู้อำนาจตณฺหา คือ ความอยากที่เกิดขึ้น (๖) ยินดีในเสนาสนะป่า (๗) ตั้งสติระลึกไว้ในใจว่าเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีศีลอันดีงาม ซึ่งยังไม่มา ขอให้มา ที่มาแล้ว ขอให้อยู่เป็นสุข หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านการศาสนศึกษา คือ ไตรสิกขา^{๑๓} หมายถึง ข้อปฏิบัติที่จะต้องศึกษา การฝึกอบรมตนเพื่อการศึกษาในเรื่องของศีล สมาธิและปัญญา มีองค์อยู่ ๓ คือ (๑) อธิศีลสิกขา ข้อปฏิบัติในการฝึกอบรม (๒) อธิจิตตสิกขา ข้อปฏิบัติเพื่อฝึกอบรมจิต (๓) อธิปัญญาสิกขา ข้อปฏิบัติในการฝึกอบรมปัญญา หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านการศึกษา สงเคราะห์ คือ สังคหัตถ์^{๑๔} หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติในการเอื้ออาทรเกื้อกูลสงเคราะห์กัน มีองค์ประกอบอยู่ ๔ คือ (๑) ทาน การให้ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ (๒) ปิยวาจา ความเป็นผู้มีวาจาไพเราะ (๓) อัถลจริยา การประพฤติประโยชน์ (๔) สมานัตตตา เป็นการเอาตัวเข้าสมานวางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ พุทธวิธีการสอน^{๑๕} เป็นวิธีให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในแต่ละระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดจนถึงระดับสูงสุด มีองค์ประกอบของอยู่ ๓ คือ (๑) การสอนแบบนวังคสัตถุศาสน์ (๒) การสอนแบบพยากรณ์ เป็นวิธีการสอนแบบตอบปัญหา (๓) สีลาในการสอน เป็นลักษณะของการสอนโดยการแสดงธรรมในรูปแบบต่างๆ หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านการสาธารณูปการ คือ พรหมวิหาร^{๑๖} หมายถึง เครื่องอยู่อย่างประเสริฐ มีองค์ประกอบอยู่ ๔ คือ (๑) เมตตา ความรักใคร่ (๒) กรุณา ความสงสาร (๓) มุทิตา ความยินดี (๔) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลางและหลักภาวนา^{๑๗} หมายถึง การฝึกอบรมการพัฒนา มีองค์ประกอบอยู่ ๔ คือ (๑) ทางด้านกาย การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ดีขึ้น พัฒนาขึ้น (๒) ทางด้านสังคม การมีความสัมพันธ์อันเกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีงามกับเพื่อนมนุษย์ (๓) ทางด้านจิตใจ การพัฒนาจิตใจให้เจริญองงามด้วยคุณธรรมความดี (๔) ทางด้านปัญญา การพัฒนาฝึกฝนอบรมปัญญา หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านการสาธารณสงเคราะห์ คือ สาราณียธรรม^{๑๘} หมายถึง หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการระลึกถึงกัน มีองค์ประกอบอยู่ ๖ คือ (๑) เมตตากายกรรม แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน (๒) เมตตาวาจากรรม แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี (๓) เมตตามโนกรรม ตั้งจิตปรารถนาดี (๔) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน (๕) สีสสามัญญตา มีความประพฤติสุจริต (๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นชอบร่วมกัน

^{๑๓} อก.ติก. (ไทย) ๒๐/๙๑/๓๑๙-๓๒๐.

^{๑๔} อก.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๕๐-๕๑.

^{๑๕} ดูรายละเอียดใน แสง จันทร์งาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บรรณาการ, ๒๕๖๖), หน้า ๒๒-๒๔.

^{๑๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๕.

^{๑๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

^{๑๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๔/๓๒๑-๓๒๒.

๓. แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

พบว่าแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ มีดังนี้คือ **ด้านการปกครอง** การปกครองของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนั้น ก็เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือตามพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งเจ้าอาวาสหรือเจ้าคณะผู้ปกครองต่างๆ จำเป็นที่จะต้องดำเนินการสอดส่องดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อความสามัคคีของหมู่คณะ โดยมีหลักอภิธานิยธรรมเข้ามาบูรณาการในด้านการปกครอง เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะ มีแต่ความเจริญอย่างเดียว เมื่อมีปัญหาอะไรบางอย่างเกิดขึ้นมา ทางคณะสงฆ์นั้นก็ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อให้ปัญหาเหล่านั้นคลี่คลายไป ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะเป็นอย่างมาก

ด้านการศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์สามเณรให้ศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยและการศึกษาอื่นๆ ที่สมควรแก่สมณะเพศ โดยมีหลักไตรสิกขาเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นใหญ่หรือเป็นหัวใจที่สำคัญทางด้านการศึกษา ประกอบไปด้วย ศีล การฝึกฝนอบรมพัฒนาตน สมาธิ การมีจิตใจที่แน่วแน่มีความตั้งมั่นต่อการเรียนรู้ ปัญญา การเพิ่มพูนความรู้ของตนอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าพระภิกษุสามเณรจะลดน้อยลงไป แต่การศึกษานี้ก็ไม่ได้ลดน้อยตามลงไปด้วย เพราะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้แก่เยาวชนทั้งหลาย เช่น โรงเรียนการกุศลของวัด โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การศึกษา การช่วยพัฒนาสถานศึกษา การช่วยจัดหาอุปกรณ์ทางการศึกษา โดยมีหลักธรรมคือสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่น ได้แก่ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน การพูดจาด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการวางตนให้สมฐานะในทุกกรณี เพราะสังคหวัตถุนี้เป็นการเอื้ออาทรเกื้อกูลทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนได้

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำเข้าไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัด

ปฏิบัติธรรมหรือเป็นการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา โดยมีหลักพุทธวิธีการสอนเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งการสอนนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น สถิติปัญญา ความเข้าใจของผู้เรียน รวมทั้งความรู้ความสามารถของผู้เรียนและผู้สอนว่าจะอธิบายหลักการสอนทำให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนได้อย่างไรและผู้เรียนนั้นสามารถนำความรู้ที่ได้มานั้นทำให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร ซึ่งเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับผู้คนที่ได้รับรู้ในส่วนเนื้อหาที่สอนนั้น

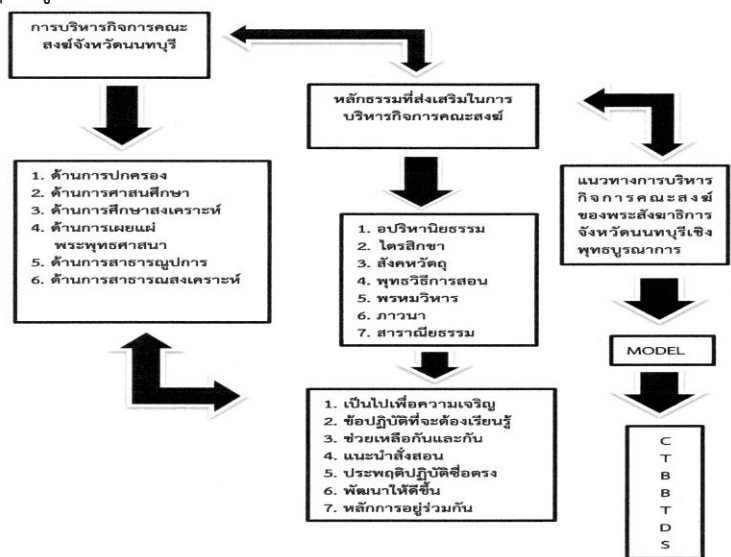
ด้านการสาธารณูปการ การสาธารณูปการของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ และเป็นการพัฒนา การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัด รวมทั้งการรักษาและการก่อสร้างศาสนวัตถุในวัด โดยมีหลักพรหมวิหารและหลักภาวนาเข้ามาบูรณาการทางการสาธารณูปการ เพราะหลักพรหมวิหารนี้ เป็นธรรมะประจำใจของท่านผู้บริหารก็ว่าได้ประกอบด้วยเมตตา ความรักใคร่ เอ็นดู เป็นการให้ความรักความเมตตาต่อผู้ได้บังคับบัญชา ภรณา ค่อยให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนต่อสาธารณสมบัติของวัดที่มีการสร้าง เสริมเติม แต่ง อาคารสถานที่ต่างๆ มุทิตา มีจิตยินดีที่วัดนั้นๆ สามารถสร้างถาวรวัตถุขึ้นมาได้ด้วยความสามารถของตน อุเบกขา มีใจเป็นกลางไม่เข้าไปว่ากล่าว ดุด่า ให้ร้ายกับวัดใดวัดหนึ่งในเมื่อสิ่งปลูกสร้างนั้นสำเร็จแล้วหรือยังไม่สำเร็จ เพราะสิ่งทั้งหลายนี้เกิดจากทุนทรัพย์ของวัดนั้นๆ ที่มีอยู่ หลักภาวนา เป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้ดีขึ้น พัฒนาให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น ประกอบด้วยทางด้านกาย มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและเกิดผลดี โดยดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและเกื้อกูลกับธรรมชาติ ทางด้านสังคัม เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความสอดคล้องกับสังคัม ไม่เบียดเบียนกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคัม ทางด้านจิตใจเป็นการพัฒนาจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีต่างๆ และทางด้านปัญญา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เสริมความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เห็นได้

ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีนี้ เป็นการดำเนินงานช่วยเหลือสังคัมทางวัตถุในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น โครงการวัดช่วยวัดหรือการให้วัดเป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกมีถนน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ การช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง โดยมีหลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ เพราะว่าเป็นการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือต่อสาธารณชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีอริยาศัสมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลืออุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คน การตั้งจิตปรารภนาดี คิด ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การแบ่งปันเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้ทั่วถึงกัน และการมีความคิดเห็นหรืออุดมคติในการเป็นจิตสาธารณะที่คอยให้ความช่วยเหลือต่อกัน

๕. องค์ความรู้ใหม่ (Originality and New Body of Knowledge)

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเป็นแผนภาพที่แสดงถึงแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการที่ได้จากการศึกษาดังนี้

แผนภาพที่ ๑ แสดงแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ก็คือ CTBBTDS = ADMINISTRATION MODEL ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ ดังนี้คือ

๑.“C” (CONDITIONS OF WELFARE) = อปปริหานิยธรรมบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เป็นหลักธรรมที่ช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะเป็นหลักธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อม มีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว เมื่อมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นมากก็จะสมานไมตรีปรียากัน พร้อมกันทำภารกิจนั้นๆ ให้เสร็จสิ้นไปด้วยดี มีความเคารพและให้เกียรติกันและกัน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือได้ทุกเมื่อทุกเวลาทำให้หมู่คณะนั้นๆ มีความเจริญในการบริหารคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้น มีการประสานงานทางด้านบุคคลบ้าง เงินตราบ้าง รวมทั้งอุปกรณ์อื่นๆ ร่วมกันทำ ร่วมกันคิดและลงมือปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆ

๒.“T” (THE THREEFOLD TRAINING) = ไตรสิกขาบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นใหญ่หรือเป็นหัวใจที่สำคัญทางด้านการศึกษา มีศีล การฝึกฝนอบรมพัฒนาตน สมาธิ การมีจิตใจที่แน่วแน่ มีความตั้งใจต่อการเรียนรู้ ปัญหา การเพิ่มพูนความรู้ของตนอยู่เสมอ เพราะว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพื้นฐานในการฝึกพฤติกรรมที่ดีของมนุษย์

๓.“B” (BASES OF SOCIAL SOLIDARITY) = สังคหวัตถุบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะว่าเป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่น คือการแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน การพูดจาด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน การ

ประพจน์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและการวางตนให้สมฐานะในทุกกรณี เพราะสังคหวัตถุนั้นเป็นการเอื้ออาทรเกื้อกูลทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน

๔.“B” (BUDDHA’S TEACHING METHODS) = พุทธวิธีการสอนบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะว่าการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งการสอนนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลาย เช่น สติปัญญา ความเข้าใจความรู้ของผู้เรียน รวมทั้งความรู้ความสามารถของผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาและผู้สอนนั้นก็เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับผู้คนที่ได้รับรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๕.“T” (THE FOUR NOBLE SENTIMENTS) = พรหมวิหารบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะหลักพรหมวิหารนี้เป็นธรรมะประจำใจของผู้บริหาร ได้แก่ ความเมตตา ความรักใคร่ ความเอ็นดู เป็นการให้ความรักความเมตตาต่อผู้ใต้บังคับบัญชา กรุณา ค่อยให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนต่อสาธารณสมบัติของวัดที่มีอยู่ มุทิตา มีจิตยินดีกับความสำเร็จของแต่ละวัด อุเบกขา การมีใจเป็นกลาง

๖.“D” (DEVELOPMENT) = ภาวนาบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะหลักภาวนา เป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้ดีขึ้นพัฒนาให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น ได้แก่ ทางด้านกาย มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอันเป็นประโยชน์ที่เกื้อกูลและเกิดผลดี โดยดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและเกื้อกูลกับธรรมชาติทางด้านสังคม เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความสอดคล้องกับสังคม ไม่เบียดเบียนกัน ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม ทางด้านจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจของตนให้มีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดีและทางด้านปัญญา เป็นการฝึกอบรมพัฒนาปัญญา เสริมความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ได้รู้ได้เห็น

๗.“S” (STATES OF CONCILIATION) = สาราณียธรรมบูรณาการกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรี เพราะเป็นการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือต่อสาธารณชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีอัธยาศัยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลือธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้คน การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ การแบ่งปันเครื่องมือ เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและการมีความคิดเห็นหรืออุดมคติในการเป็นจิตสาธารณะที่คอยให้ความช่วยเหลือต่อกัน

๖. สรุป

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีเชิงพุทธบูรณาการ ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหาร การจัดการ การปกครอง พร้อมทั้งการศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์เจ้าคณะปกครองในจังหวัดนนทบุรี แล้วได้นำเสนอเป็นแนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการทั้ง ๖ ด้านคือ ๑) ด้านการ

ปกครองได้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย ข้อบังคับพร้อมทั้งคำสั่งต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามมีหลักอภิธานิยธรรม ๗ เข้ามาส่งเสริม ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารคือ เพื่อให้เกิดความเจริญอย่างเดียว (C) ๒) ด้านการศาสนศึกษาได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษาที่สมควรแก่สมณะเพศที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยมีหลักไตรสิกขา ๓) เข้ามาส่งเสริม ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารคือ ข้อปฏิบัติที่จะต้องเรียนรู้ (T) ๓) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ได้มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเยาวชนให้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นมีหลักสังคหวัตถุ ๔) เข้ามาส่งเสริม ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารคือ เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (B) ๔) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการประกาศพระพุทธศาสนาเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้เพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้มีหลักพุทธวิธีการสอนทั้ง ๓) เข้ามาส่งเสริม ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารคือ การแนะนำสั่งสอนบอกกล่าวกันได้ (B) ๕) ด้านการสาธารณูปการได้พัฒนาวัดอาคารสถานที่สิ่งแวดล้อมพร้อมทั้งบูรณะปฏิสังขรณ์สิ่งปลูกสร้างศาสนาสถาปัตยกรรมของวัดอยู่เสมอมีหลักพรหมวิหาร ๔ และหลักภาวนา ๔) เข้ามาส่งเสริม ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารคือ การประพฤติปฏิบัติซื่อตรงต่อหน้าที่ (T) และเป็นการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น (D) ๖) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ได้ช่วยเหลือสังคมทางด้านจิตใจและวัตถุเพื่อให้ผู้คนเหล่านั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้นมีหลักสารณียธรรม ๖) เข้ามาส่งเสริม ซึ่งเป็นแนวทางการบริหารคือ หลักในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข (S)

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

พระเทพปริยัติสุธี (วราวิทย์ คงคปณโณ). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหนิกรธรรม จำกัด, ๒๕๕๐.

พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน). ธรรมญาณนิพนธ์ : ๑๐๐ ปี พระพุทธวรญาณ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.

ไพบูลย์ เสียงก้อง. “หลักการบริหารงานในวัด”, ในอบรบบาลีก่อนสอบภาค ๔ ปีที่ ๓. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ โครงการอบรมบาลีก่อนสอบ. ปทุมธานี: บริษัทสื่อตะวันจำกัด, ๒๕๔๗.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามิ่งมงคลจารย์. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา : คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง

การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. กฎมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.

แสง จันทร์งาม. วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๒๖.

๒. วิทยานิพนธ์

พระครูสุทธิกิจโกศล (สมภพ สุวโจ). “รูปแบบการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

